

Nr 585

Av herr Andersson, Torsten, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 77, angående avsättning av viss del av statens vinst från Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag för stöd till industriellt forsknings- och utvecklingsarbete, m. m.

(Lika lydande med motion nr 708 i Andra kammaren)

I Kungl. Maj:ts proposition nr 77 föreslås att under en femårsperiod skall avsättas högst 25 mkr. årligen för främjande av teknisk och naturvetenskaplig forskning samt industriellt utvecklingsarbete i företrädesvis Norrland. Enligt propositionen skall av dessa medel högst 15 mkr. avsättas till den s. k. *Norrlandsfonden*, vars uppgift skall vara att främja näringslivets framtida utveckling i Norrland. Tonvikten bör läggas på Norrbotten. Stöd skall kunna utgå dels till forsknings- och utvecklingsarbete, som syftar till en vidareförädling av norrländska råvaror, dels till en industriell utbyggnad. Till en andra fond, *Malmfonden för forsknings- och utvecklingsarbete*, från vilken stöd skall utgå till teknisk och naturvetenskaplig forskning samt till industriella utvecklingsarbeten skall avsättas högst 10 mkr. per år.

Betydelsen av att en del av de vinstmedel som utvinnes genom exploateringen av de norrländska naturtillgångarna återföres till åtgärder i syfte att stärka det svenska näringslivets forsknings- och utvecklingsarbete kan inte nog understrykas. Därvid synes det oss också naturligt att huvudparten av medlen används till stimulerande åtgärder för ett mera differentierat näringsliv i övre Norrland, där konjunkturkänsligheten genom det nu relativt ensidiga näringslivet är särskilt stark.

Malmfonden för forsknings- och utvecklingsarbete

Malmfonden bör enligt Kungl. Maj:ts förslag få karaktären av en »strategisk reserv» på forskningens och utvecklingsarbetets område. Departementschefen uttalar härom bl. a.:

»En koncentration bör ske till stora experimentella, främst naturvetenskapliga och tekniska projekt. Fondens resurser bör sålunda utnyttjas, förutom för utvecklingsprojekt med direkt industriell anknytning, till sådant forsknings- och utvecklingsarbete som med hänsyn till sin omfattning eller långsiktsskaraktär ligger utanför vad som normalt faller inom forskningsrådets verksamhet. Stödformerna bör här vara bidrag, bidrag med återbetalningsskyldighet och förlustgarantier.»

Huvudparten av Malmfondens medel skall alltså gå till forskning. Det kan givetvis diskuteras, om de 10 mkr. årligen som skall ställas till denna fonds förfogande räcker till större forskningsprojekt än de som normalt inte ligger inom forskningsrådets verksamhet. Det kan i detta sammanhang erinras om att naturvetenskapliga forskningsrådet för innevarande budgetår anvisats ett anslag om sammanlagt 5,65 mkr., statens råd för atomforskning 5,74 mkr. och statens tekniska forskningsråd 5,24 mkr. Inte heller synes den mer målinriktade forskning som är avsedd att stödjas genom Malmfonden ligga utanför den verksamhet som f. n. bedrivs av t. ex. statens tekniska forskningsråd.

Att ytterligare 10 mkr. ställes till den vetenskapliga forskningens förfogande innebär givetvis en betydande förstärkning. Det måste emellertid ifrågasättas om man därför bör inrätta ytterligare ett administrativt organ för fördelningen till individuella projekt av dessa medel. De ordinarie forskningsråden har här en väl utbyggd administration och en rik erfarenhet av behov och problem på respektive forskningsområden, som är värd att tillvarata. Tillskapandet av ytterligare ett administrativt organ för fördelningen av Malmfondens medel mellan olika forskningsprojekt synes därför enligt vår mening leda till en onödig utbyggnad av den administrativa apparaten. Därtill kommer, att det nära samarbete Malmfonden avses bära etablera med redan existerande forskningsråd bäst erhålles på så sätt att dess styrelse så att säga delegerar prövningen av anslagsfördelningen till de individuella forskningsobjekten till respektive forskningsråd.

Däremot synes vissa skäl tala för att en särskild styrelse i stort fördelar medlen mellan de olika forskningsråden och andra större forskningsprojekt eller institutioner som kan komma i fråga. För detta talar bl. a. att man därigenom bör kunna få en större flexibilitet i anslagstilldelningen för olika forskningsområden än om medlen mera automatiskt fördelas mellan ett par eller några forskningsråd. Därtill bör en sådan ordning ge vissa möjligheter att vid behov stödja enstaka forskningsobjekt utanför de ordinarie forskningsrådets verksamhetsområden. Med de relativt begränsade medel som totalt står till Malmfondens förfogande synes emellertid som princip fördelningen mellan de individuella *forskningsobjekten* inom respektive forskningsområden bära överlätas till forskningsråden eller motsvarande institutioner. Därmed undvikes inte enbart den ena fondens kansli utan även den omfattande revisionsverksamhet som enligt Kungl. Maj:ts förslag är avsedd att upprättas. Enligt den ordning som här föreslås bör nämligen även denna verksamhet med fördel kunna samordnas med den revision som normalt utövas av respektive forskningsråd.

Huruvida den här föreslagna styrelsen, som i jämförelse med den av Kungl. Maj:t föreslagna har betydligt mindre omfattande arbetsuppgifter, skall upprättas som fristående organ eller, t. ex. genom utökning med ledamöter

från forskningsråden, skall sammanslås med styrelsen för den s. k. Norrlandsfonden, bör upptagas till särskild prövning av Kungl. Maj:t.

Norrlandsfonden

I jämförelse med Malmfonden för forsknings- och utvecklingsarbete föreslås det att den s. k. *Norrlandsfondens* resurser skall gå till mera målinriktat utvecklingsarbete av det norrländska näringslivet. Särskild tonvikt avses därvid skola läggas på detta arbete i Norrbotten. Förutom stödet till den grundforskningsbetonade verksamhet som kan tänkas komma att skapa grundval för senare praktisk tillämpning kommer detta arbete att inriktas på särskilda utredningar för inventering av tänkbara projekt som har särskild anknytning till det norrländska arbetslivet, medverkan till främjande av den norrländska företagsamhetens utveckling och differentiering osv. Såvitt vi kan bedöma synes denna målsättning för Norrlandsfonden innebära att dess verksamhet kommer att sträcka sig vida utöver vad som traditionellt inrymmes i begreppet teknisk utveckling.

Det norrländska näringslivets och då i synnerhet Norrbottens är inte enbart ett tekniskt och ekonomiskt problem, utan i lika hög grad ett sociologiskt sådant. Den geografiska och bebyggelsemässiga strukturen i de nordligaste norrlandslänen skapar speciella svårigheter för näringslivets utveckling på såväl det ekonomiska som det sociologiska planet. Det är därför enligt vår mening viktigt, att Norrlandsfondens resurser i någon mån används för insatser på sistnämnda område, såväl för sociologisk grundforskning som för mera målinriktade sociologiska åtgärder. Till dessa senare kan bl. a. anföras ökat stöd åt folkbildningsarbetet, t. ex. i stil med det som f. n. bedrivs i anknytning till den s. k. Tornedalsutredningens betänkande. Det kan här också anföras, att LKAB funnit det angeläget att i egen regi bedriva sociologiska undersökningar angående den norrländska arbetskraftens anpassningsproblem till det moderna, industrialiserade samhällets arbets- och livsmiljö. Största möjliga vikt bör därför läggas vid åtgärder som kan underlätta denna anpassningsprocess till industriell arbetsmiljö och modernt företagstänkande.

Vad det gäller näringslivets utbyggnad i de bygder det här gäller måste det förutsättas komma att ske i form av etablering av nya företag. I huvudsak kan dessa företag också antas bli av mindre storleksordning, småindustri och hantverk. I stödet av sådan verksamhet synes det därför naturligt att Norrlandsfondens styrelse etablerar ett nära samarbete med de institutioner som är verksamma på detta område. Härmed avses för industri och hantverk respektive företagareföreningar och andra näringslivsorganisationer samt hushållningssällskapen och skogsvårdsstyrelserna på jord- och skogsbruksområdet.

Den erfarenhet dessa och andra institutioner har på dessa områden bör på

allt sätt tillvaratas, och det kan därför ifrågasättas om inte fasta bidrag ur Norrlandsfonden bör utgå till dessa organ för en direkt utbyggnad av deras respektive verksamhetsområden. F. n. arbetar de som regel med för verksamhetens möjliga utveckling helt otillfredsställande resurser. Bl. a. skulle ökade medel till deras förfogande möjliggöra en mycket önskvärd utveckling av den rådgivande och utredande verksamheten, vilken i det här sammanhanget måste anses vara av strategisk betydelse.

Bland andra stödobjekt för den föreslagna Norrlandsfonden bör här också nämnas *näringsgeografiska utredningar* av typen Tornedalsutredningen. Såvitt man redan nu kan se har denna lämnat mycket positiva resultat beträffande inventeringen av möjliga utbyggnadsprojekt. Som redan nämnts, har dess betänkande också bildat underlaget för en omfattande studieverksamhet i Tornedalen med direkt inriktning på utvecklingen av den egna bygdens näringsliv. Liknande utredningar för andra delar av det här berörda området bör snarast genomföras.

De större företagen, däribland malmförvaltningarna i Norrbotten, har en väl utvecklad *förslagsverksamhet*. De mindre företagen har inte samma möjligheter att bedriva sådan verksamhet. Genom t. ex. företagarföreningarna skulle emellertid — om tillräckliga resurser därför ställes till förfogande — kunna ordnas en allmän, »offentlig», förslagsverksamhet, som kunde premiera sådana förslag som allmänt belönas i de större företagens förslagsverksamhet. Förslagsverksamheten borde då vidgas till att omfatta även nya produktionsinriktningar särskilt lämpade för de lokala förhållandena. Inte minst från psykologisk synpunkt synes en sådan verksamhet kunna bli av värde.

Sammanfattningsvis vill vi sålunda framhålla, att även sådan verksamhet som normalt faller utanför begreppen teknisk forskning och ekonomisk kreditgivning — de sociologiska och näringsgeografiska faktorerna i utvecklingsarbetet — bör beaktas i större utsträckning än vad som synes vara avsett enligt såväl utredningens som Kungl. Maj:ts förslag. Med dessa ändringar, vilka alltså torde böra beaktas vid Kungl. Maj:ts utformning av föreskrifterna för fonden i fråga, kan vi i övrigt tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag beträffande fondens styrelse och administration. Likaså synes i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag den s. k. tremiljonersfonden utan större olägenheter kunna uppgå i Norrlandsfonden.

Med stöd av vad ovan anförts hemställes,

att riksdagen vid behandling av propositionen nr 77 måtte godkänna

1) att medlen från Malmfonden för forsknings- och utvecklingsarbete fördelas på de individuella forskningsobjekten genom de ordinarie forskningsråden på sätt som i motionen förordats;

2) att medel ur Norrlandsfonden i största möjliga utsträckning må kunna disponeras även för de mera sociologiskt och näringsgeografiskt betingade åtgärder som är nödvändiga för det industriella utvecklingsarbetet, såsom t. ex. utbyggnad av bl. a. företagarföreningarnas, hushållningssällskapens och skogsvårdsstyrelsernas rådgivande och utredande verksamhet på respektive områden, till näringsgeografiska utredningar och därpå grundad folkbildningsverksamhet samt till stöd åt förslagsverksamheten inom de mindre företagen i enlighet med vad som anförts i motionen samt att riksdagen även i övrigt måtte beakta vad i motionen har anförts.

Stockholm den 7 april 1961

Torsten Andersson

Harald Pettersson
i Kvänum

Sven E. Sundin

Bertil Jonasson

T. V. Mattsson

Nr 586

Av herr Gustafsson, Nils-Eric, och herr Carlsson, Eric, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 77, angående avsättning av viss del av statens vinst från Luossavaara-Kiirunaavaara aktiebolag för stöd till industriellt forsknings- och utvecklingsarbete, m. m.

(Lika lydande med motion nr 710 i Andra kammaren)

Stockholm den 7 april 1961

Nils-Eric Gustafsson

Eric Carlsson